

ТЕМАТИЧНИЙ НАПРЯМОК РОБОТИ: 4. ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Пугач А.В.,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
підготовки військ,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

**МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ФАКТЧЕКІНГУ
В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ НГУ**

На сучасному етапі розвитку цифрового суспільства зростає роль медіа як потужного знаннєвого, розвивального, комунікативного, соціалізуючого, дозвіллевого чинника, що впливає на становлення і життєдіяльність, а також самореалізацію людини в особистій, суспільній і професійній сферах. Водночас в умовах війни інформаційний простір нашої держави зазнає безпрецедентного негативного впливу маніпулятивних наративів, неправдивих повідомлень, деструктивної пропаганди тощо. Як засвідчують результати соціологічного дослідження, достовірність інформації перевіряють завжди лише 18% респондентів, 40% опитаних – ніколи [1]. Ефективна взаємодія з медіа (у широкому розумінні – засоби передавання, зберігання і відтворення інформації) потребує певної підготовленості й відповідальності медіаспоживачів на основі опанування знань і навичок, затребуваних у ХХІ столітті, зокрема, здатності оперувати інформацією, здобувати, продукувати медіа для самовираження, успішної комунікації, толерантної взаємодії у медіапросторі, що актуалізує значущість медіаосвіти, а також фактчекінгу.

Поширеним є визначення фактчекінгу (від англ. Fact checking) як діяльності, практик з перевірки фактів і тверджень на точність та правдивість, пошук першоджерел текстових, фото і відеоматеріалів, дослідження даних з метою з'ясування їх достовірності. Фактчекінг вважають інструментом журналістських розслідувань, напрямом журналістського контролю, медіатрендом з власною оригінальною структурою і методологією [2]. Однак перевірка фактів набуває все більшої популярності в навчанні, адже орієнтована

на розвиток аналітичного мислення, комунікативних навичок, уважне, критичне ставлення до інформації.

Визнання значущості медіа у підготовці персоналу, зокрема сфери безпеки і оборони, до якої належить НГУ, засвідчує Доктрина діяльності Національної гвардії України, в якій професійність і лідерство пов'язують з розвитком навичок сприйняття, аналізу, пошуку інформації з різних джерел та з урахуванням різних поглядів. У контексті реформування безпекового сектору на засадах сумісності і стандартів НАТО це узгоджується з настановами «Військове лідерство. Компетентність, впевненість, гнучкість», у яких медіа визначають фактором впливу на лідерство. Йдеться про здатність медіа репрезентувати історії конкретного солдата, на якого чекають удома, бойові дії (якщо неуспішні, то це може позначитися на моральному дусі, ставленні до військовослужбовців, ветеранів), надавати нефільтровану інформацію в реальному часі, що впливатиме на обстановку, і водночас можливості Лідера щодо відображення в медіа образу Армії в її місії служіння національним інтересам [3, С. 166].

У професійній підготовці майбутніх офіцерів НГУ важливу роль відіграє спеціально сконструйоване медіасередовище, що забезпечує пошук потрібних джерел інформації, набуття вмінь та навичок використання медіазасобів, обмін інформацією між учасниками освітнього процесу, репрезентує різні форми і стилі поведінки у житті й майбутній професії. Практики фактчекінгу спрямовані на формування поведінкової звички перевіряти інформацію, здатності відрізнити факти від суджень, розпізнавати фейки, дезінформацію, що набуває особливої значущості у складних життєвих обставинах. Освітній ресурс фактчекінгу (ресурс розуміється як засіб, можливості, Академічний тлумачний словник, СУМ) сприяє реалізації навчальних завдань загальної і професійної (військово-професійної) підготовки майбутніх офіцерів-гвардійців.

Ідеї педагогіки перевірки фактів та розвитку критичного мислення розробляли, зокрема, О. В. Власюк, Т. В. Іванова, В. І. Потапова, І. С. Срібна. Дослідники акцентують на тому, що фактчекінг заохочує до пильності, уважності, посилення відповідальності в медіапросторі, а розвиток критичного мислення пов'язаний з емоційною вправністю. Невпевненість і складність змушують хвилюватися, якщо цьому не приділити увагу, занепокоєна людина може шукати розв'язок через поспішні або спрощені висновки. Перевірка фактів навчає працювати з невизначеністю з аналітичним спокоєм, дозволяє розвивати здатність контролювати так звану емоційну реактивність – нашу природну схильність формувати думки лише на власних почуттях («Це правда, тому що я відчуваю, що це так!»), яка стала симптомом так званої епохи постправди [4].

Тож освітні практики фактчекінгу спрямовано на розвиток культури ментального здоров'я, адже під час взаємодії з медіапродуктами варто зважати

не лише на їх достовірність, а й емоції, які вони викликають, активізувати вироблення інтуїції у ставленні до інформації, чому сприятиме спостереження за власним психоемоційним станом, уважність до підвищеної емоційності, агресії, пов'язаних із маніпуляціями і навіюванням. Фактчекінг затребуваний у формуванні історичної пам'яті передусім шляхом розвінчання історичних і культурних міфів, насаджуваних десятиліттями: міф про один народ – «головний фундамент пропаганди», казки про Крим і південь України, маніпуляції щодо Переяславської ради, спростування фейків про видатних особистостей, спрямованих на применшення їх внеску в розвиток української культури, а то й дискредитацію (<https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33526/2023-11-21-velyka-vitchyznyana-protu-drugoi-svitovoi/>). З огляду на такий значущий прикладний аспект фактчекінгу в педагогіці актуалізується питання розроблення методики його застосування, зокрема в підготовці майбутніх офіцерів НГУ.

Зазначимо: у самому широкому, загальноприйнятому значенні методику розуміють як певну систему взаємопов'язаних способів, прийомів, принципів та підходів, що забезпечують досягнення визначеної мети або виконання конкретного завдання шляхом цілеспрямованого й організованого процесу. Тобто, спрощено методику можна інтерпретувати як чітку послідовність дій для досягнення певного результату чи здійснення будь-якої роботи.

У контексті нашого дослідження мету застосування фактчекінгу в підготовці майбутніх офіцерів пов'язуємо зі становленням медіакомпетентної, медіаграмотної особистості, здатної до ефективного вирішення завдань у професійній діяльності на основі набуття знань про новітні медіа, цифрові інструменти, пошукові системи; до розвитку навичок і вмінь аналізу й оцінювання медіаповідомлень, їх актуальності, достовірності, а також розпізнавання дезінформації, маніпуляції, протидії агресивним інфовпливам; участі в дискусіях і здатності відстоювати власну думку, особисті переконання, ефективно взаємодіяти з іншими людьми тощо. А цільові орієнтири – з відповідями на запитання: як саме?; для чого?; в який спосіб?; що буде результатом? Принципи означеної методики розглядаємо з урахуванням принципів медіаосвіти, що пов'язано зі здатністю впровадження сучасних медіаосвітніх стратегій, моделей, технологій підготовки професіоналів як свідомих, компетентних споживачів медіа; утвердження медіакультури як підґрунтя ефективної діалогової взаємодії учасників освітнього процесу.

У реалізації методики застосування фактчекінгу в освітньому процесі ВВНЗ спираємося на підходи, зокрема системний (йдеться про впорядковану сукупність і послідовність компонентів освітнього процесу та його частини – медіаосвіти), акмеологічний (самоактуалізацію, розкриття внутрішнього потенціалу особистості, розвиток якостей, значущих для самоздійснення;

формування світогляду, ціннісних орієнтацій; особистісно орієнтований (суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників освітнього процесу з урахуванням їх медіапотреб, медіауподобань); компетентнісний (розвиток ключових компетентностей, зокрема інформаційно-цифрової); середовищний (впливи, ризики, загрози і водночас можливості сучасного медіасередовища).

Звертаючись до змістової частини застосування фактчекінгу в підготовці майбутніх офіцерів НГУ, що відображає певні способи і прийоми, зазначимо, що їх використання залежить від конкретних дидактичних завдань, освітніх цілей, які формулюються згідно з освітньо-професійною програмою підготовки військових фахівців у ВНЗ і спрямовані на формування програмних компетентностей: інтегральної, загальних, спеціальних (фахових, предметних). Звернення до освітньо-професійних програм підготовки військових фахівців у Київському інституті Національної гвардії України засвідчує, що у викладанні передбачається використання інтерактивних методів, як-от: проекти, дискусії, презентації, вікторини, ділові, рольові ігри, ситуативне моделювання тощо (<https://kingu.edu.ua/specialnosti-ta-osvitni-programi/>).

Медіаосвіта, що становить теоретичне підґрунтя фактчекінгу, пропонує сукупність загальнодидактичних і специфічних медіаосвітніх засобів активізації ресурсних можливостей особистості на основі креативних підходів. Медіапедагогіка актуалізує інтегровані заняття, орієнтовані на медіаторчність (рольова і ділова ігри, гра-імітація, модерації, пам'ятка, як-от «Фейк! Як розпізнати і спростувати»), кейси, проекти, тренінги, студійну і гурткову роботу (медіаклуб «КрутеКІНО», «БлогМайстерня»), вебквести медіаосвітнього спрямування.

Для майбутніх військових фахівців медіаосвітні практики і фактчекінг використовують: інтегровано у різних навчальних дисциплінах циклів загальної і професійної підготовки, як-от «Українська мова та професійна комунікація», «Історія війн та воєнного мистецтва», факультативно (наукові гуртки, клуби). Йдеться про опанування понять сфери інфомедійного впливу, зокрема «пропаганда», «маніпуляція», «дезінформація», «інформаційно-психологічна операція», «фейк», «клікбейт» тощо. А також алгоритм перевірки фактів і даних, що передбачає визначення повідомлень, що базуються на фактах; фактів, які потребують перевірки; джерел, задіяних для цього (офіційні ресурси державних органів влади, офіційні запити, надійні, перевірені ресурси статистичних та аналітичних даних). Аналіз повідомлень також охоплює емоційний складник: варто зважати на те, що клікбейтний («провокуючий до переходу»), емоційний заголовок переважно не відповідає змісту, перехід за посиланням може зашкодити ураженням ПК або смартфона шкідливим ПЗ. Для «вкидів» часто використовують згенеровані посилання, як-от bit.ly, або подібні до оригіналу, як-

от ml.gov.ua [5]. Результат фактчекінгу визначає статус повідомлення: правдиве, неправдиве, напівправдиве, з наявністю неточностей, або маніпулятивне, фейкове.

Отже, узагальнюючи, наголосимо на важливості запропонованої методики, з'ясування ефективності якої передбачаємо шляхом експериментальної перевірки, що і становитиме перспективи наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Українці довіряють телеграму і ютубу більше, ніж традиційним медіа. Результати соціологічного дослідження. URL: https://cdn.prod.website-files.com/685c279caf66f4023ad2cab4/68b5542573e2e714d15001d9_RG%20LMF%20IMS%20mediares%20aug%202025.pdf
2. Гороховський О. Фактчек. Практичний посібник. 2020. URL: <https://without-lie.info/laboratory/posibnyky/faktchek-practichnii-posibnyk/>
3. Військове лідерство. Компетентність, впевненість, гнучкість. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/FM-6-22.-%D0%9B%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.pdf>
4. Власюк О.В., Іванова Т.В., Потапова В.І., Срібна І.С. Практична медіаграмотність для бібліотек. 2019. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Mediahramotnist_dlya_bibliotek_AUP_2019.pdf
5. Медіаграмотність. Практичні поради військовослужбовцям Збройних Сил України. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/wpcontent/uploads/2022/04/%D0%92%D0%9F-1-1854903.01.pdf>

Розумовська Ю.О.,

ад'юнкт кафедри соціальної комунікації та публічної дипломатії інституту стратегічних комунікацій Національний університет оборони України
(м. Київ, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ УПРАВЛІННЯ

Сучасні виклики у сфері національної безпеки та оборони, зокрема гібридні загрози, інформаційно-психологічні операції, кібератаки та використання дезінформації, суттєво змінили характер бойових дій. Війна ХХІ століття все